

Nr 277.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om förhinderande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara; given Stockholms slott den 26 augusti 1914.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om förhinderande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligen, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäligen.

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfvig vara, för vilken gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

3 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, håller varan till salu för högre pris eller, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Adömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

4 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
lördagen den 15 augusti 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet och chefen för finansdepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot följande:

»Redan förut har inför Eders Kungl. Maj:t omförmåltts att det under nuvarande kritiska förhållanden måhända kan bliva nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder för reglering av livsmedelsprisen; och en liknande nödvändighet torde kunna göra sig gällande i fråga om prisen å vissa andra förnödenheter. För en dylik reglering läser stöd av lag vara erforderligt, och klok försiktighet synes därför påkalla, att innan den nu samlade riksdagen åtskiljes, dess medverkan begäres till att åstadkomma lagstadganden, genom vilka Kungl. Maj:t bemyndigas att vidtaga behöfliga åtgärder för nämnda ändamål. Det torde, om denna lagstiftnings syfte skall vinnas,

icke kunna undvikas, att densamma kommer att i viss mån vila på grundsatser, som man i vanliga fall icke skulle vilja se tillämpade. Utomordentliga förhållanden kunna kräva säregna hjälpmedel.

Då även i framtiden, vid krig eller krigsfara kan bliva erforderligt att äga tillgång till en sådan lag som den jag nu ämnar föreslå, synes det icke vara lämpligt att giva denna lag endast provisorisk giltighet. Däremot ligger det i sakens natur, att de åtgärder, till vilka Kungl. Maj:t genom lagen erhåller bemyndigande, icke skola kunna förekomma annat än vid krig eller krigsfara och för så lång tid, som det av kriget eller krigsfaran föranledda behovet fortfar. Blott under dylika kritiska tider skall alltså lagen kunna tillämpas.

Prisreglering kan uppenbarligen icke ifrågasättas för andra varor än de viktigaste förnödenheterna. Hit torde böra räknas livsmedel av alla slag, foder, vare sig naturligt eller berett, för hästar, nötboskap och andra kreatur, bränsle i vidsträcktaste bemärkelse, alltså inbegripande ved, stenkol, fotogen, bensin och annat, som är ägnat och avsett att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, all beklädnad och de varor, av vilka sådan kan tillverkas, samt slutligen förnödenheter, som äro jämförbara med de sålunda angivna. En viss, kanske betydande prisstegring å dylika varor torde vid krig eller krigsfara stundom icke kunna undvikas eller böra anses oberättigad. Men det kan också hända, att den kritiska situationen får tjäna till förevändning för en prisstegring, som går väsentligt utöver vad som är skäligt och av förhållandena påkallat. En sådan prisstegring står nära det ocker, mot vilket lagstiftning på annat område är riktad, och det är så mycket mer berättigat att inskrida mot densamma, som den kan föranleda de största svårigheter och lidanden, särskilt för de mindre bemedlade klasserna. Detta inskridande torde lämpligast ske på det sätt, att Kungl. Maj:t för dylik vara fastställer ett visst skäligt maximipris, som vid äventyr av straffpåföljd ej får överstigas vid varans försäljning. På grund av de växlande förhållandena i olika delar av vårt land torde stundom olika maximipris böra bestämmas för särskilda landsdelar. Huruvida bestämmelse om sådant pris skall meddelas för viss tid eller tillsvidare, synes böra överlämnas åt Kungl. Maj:ts prövning; givetvis bör bestämmelsen återkallas, så snart ändrade förhållanden medföra, att den ej längre är behöflig.

Syftet att, i den mån tillgång å viktiga förnödenheter finnes, ställa dem till allmänhetens förfogande för skäligt pris torde emellertid icke kunna med någon säkerhet vinnas endast genom den nu nämnda åtgärden. Det kan befaras, att, i större eller mindre omfattning, innehavare av dylika varor skulle, hellre än att sälja varorna till det fastställda maximi-

priset, hålla dem inne i förhoppning att, då prisbestämmelsen upphört att gälla, kunna sälja varorna till högre pris. Skulle sådant förekomma i så stor utsträckning, att behovet av vara ej kan tillgodoses, blir det nödvändigt jämväl att framtvunga de ineliggande lagrens utsläppande i marknaden. Någon bättre utväg torde i detta avseende knappast stå till buds än att låta offentlig myndighet, lämpligen Kungl. Maj:ts befallningshavande, gå i författning om varans försäljning för innehavarens räkning och på hans bekostnad. Huruvida härvid lämpligast utnämning sker i vanlig ordning eller en större myckenhet realiserar på en gång, kan bero på omständigheterna i det särskilda fallet. Då försäljningen torde böra äga rum till maximipriset, trädas innehavarens ekonomiska intressen icke för nära på annat sätt, än att han går miste om utsikten till en oberättigad vinst.

Tydligen är det av vikt, att ifrågavarande försäljningstvång må kunna riktas ej blott mot dem, som yrkesmässigt idka handel med förnödenheter, utan även mot producenter av sådana varor. Vägrar en jordbrukare att till maximipris sälja egendomens överskott av spannmål, blir allmänheten lika mycket lidande och är denna vägran lika oberättigad, som om, sedan spannmålen övergått i en handlandes ägo, denne vägrar försäljning. Särskilda regler om rätt till undantag från försäljningen böra dock gälla, om tvånget avser någon, som idkar annan näring än handel. Liksom varje innehavare av nämnda varor bör äga att från försäljning undantaga vad som av dem är behövt för honom och hans hushåll, måste en jordbrukare, fabrikant eller annan dylik näringsidkare lämnas i okvald besittning av den varumängd, som kan erfordras för näringens bedrivande. I lagen bör ock givas uttryck åt, att vid bedömande av innehavarens behov all försiktighet skall iakttagas till undvikande av att gränsen drages för snävt. Tvånget till försäljning får ej gälla andra varor än sådana, som uppenbarligen äro i både det ena och det andra avseendet obehöfliga för innehavaren och som han alltså säkerligen i vanliga fall skulle frivilligt sälja.

Beträffande nämnda förnödenheter av särskild vikt är det, jämte den nu berörda synpunkten att de böra hållas allmänheten till handa för skäligt pris, även en annan synpunkt, som kräver beaktande. Vid krig eller krigsfara kan lätt inträffa, att det inom landet befintliga förrådet av dessa varor är knappt, och att den tillförsel från utlandet, som kan erfordras för förrådets ökande eller förnyande, icke alls eller endast med svårighet och i ringa omfattning kan åstadkommas. Produktionen inom landet kan ock hämmas genom arbetskrafters användande för försvarsändamål eller av andra anledningar. Det kan därför bliva önskvärt att reglera föryttringen och förbrukningen av varorna, så att desamma må

komma till användning för de ändamål, som framför andra måste fyllas. Detta syfte, för vars tillgodoseende det kan vara nödvändigt att hindra, i stället för att befrämja, varors försäljning för ändamål, som i och för sig äro fullt berättigade, står i viss mån såsom motsats till det förut berörda. Men även detta andra syfte kan erhålla synnerlig betydelse.

Det lär på goda grunder antagas, att de nu i enskild ägo inom landet varande förråden särskilt av stenkol och bensin icke äro större, än att all möjlig sparsamhet och urskillning måste iakttagas för att de skola, i händelse av den nuvarande situationens utsträckande över någon längre tid, förslå till fyllande av de viktigaste behoven. I fråga om andra slag av förenämnda förnödenheter torde, såvitt nu är bekant, så starka skäl för konsumtionens reglering icke föreligga, men för betryggande av det allmänna bästa torde dock vara välbetänkt att tillförsäkra Kungl. Maj:ts befogenhet till sådan reglering i fråga om samtliga de varor, för vilka, enligt vad förut anförts, vid oskäligen prisstegring maximipris bör kunna fastställas.

I den mån reglering av varas föryrtrande och förbrukning visar sig nödvändig, torde den lämpligast och med minsta olägenhet för varans innehavare äga rum på det sätt, att befintliga förråd av varan i erforderlig omfattning inlösas av kronan för att därefter, enligt vad Kungl. Maj:ts bestämmelser, användas till de ändamål, för vilka inlösen skett. Företrädes ett sådant ändamål av annan än statsverket, bör varan för skäligt pris ställas till hans förfogande för ändamålet.

Den inlösningsrätt, som sålunda torde böra tillerkännas kronan, innebär till sitt begrepp en utvidgning av expropriationsinstitutet till vissa nya ändamål och till vissa slag av lös egendom. Den äger ock, såvitt angår försvarsväsendet, nära motsvarighet i vad som finnes stadgat i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov. Inlösningsförfarandet torde lämpligen ordnas i väsentlig överensstämmelse med nämnda lags föreskrifter. Det synes alltså böra stadgas, att lösen för vara skall bestämmas av kommissioner, som tillsättas enligt sagda lag, samt att angående sätt och tid för lösens erläggande skall gälla vad i samma lag är föreskrivet om likvid för fulljord rekvisition. Även i fråga om lösens belopp torde stadgandena i berörda lag böra tillämpas, så snart visst maximipris icke bestämts för varan; finnes däremot maximipris, synes inlösen skäligen böra ske till detta pris.

Förutom det ansvar, som bör bestämmas för varas saluhållande till högre pris än fastställt maximipris, synes det vara nödigt stadga ansvar för den, som, vare sig fråga är om skyldighet att sälja vara till

maximipris eller om varas inlösen, på förfrågan av offentlig myndighet mot bättre vetande förnekar, att han innehar sådan vara. Annat ansvar än böter torde icke böra ifrågakomma, men ett ganska högt bötesmaximum synes vara erforderligt för att i fall, då det gäller stora ekonomiska intressen, med tillräcklig kraft motverka frestelsen till överträdelse av lagen.

Till sist torde det tillåtas mig framhålla, att ehuru antagande av en lag med nu angivna innehåll är av behovet påkallat, man torde kunna hysa grundad förhoppning, att tillämpning av lagens bestämmelser icke skall behöva ifrågakomma i någon större omfattning. Särskilt vad angår syftet att förhindra oskäligen prisstegring å varor, torde, i den mån detta mål icke kan vinnas redan på övertygelsens väg, lagens tillvaro i allmänhet visa sig tillräcklig att förebygga dylika missbruk.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter ett enligt de av honom angivna grunder inom justitiedepartementet utarbetat förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara, av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, och hemställde departementschefen, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

I denna hemställan instämde statsrådets övriga ledamöter;

och täcktes Hans Maj:t Konungen till densamma lämna bifall.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Förslag

till

Lag

om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, att pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena skäligen påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, förordna, att vid försäljning av sådan vara visst, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Förordnande, som ovan sägs, må meddelas för hela landet eller någon del därav, att gälla för viss tid eller tillsvidare; och må Konungen från förordnandet medgiva de undantag, som kunna prövas skälige.

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfelig vara, för vilken visst högsta pris blivit enligt 1 § fastställt, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

3 §.

Är vid krig eller krigsfara vara, som i 1 § sägs, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 1 saml. 197 häft. (Nr 277). 2

vikt, vare innehavare av sådan vara pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen, som, där enligt 1 § för varan fastställts visst högsta pris, skall motsvara detta pris och i annat fall skall utgå efter de grunder, som i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov äro stadgade för bestämmande av fordringsbeloppen för utgjorda rekvisitioner.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom i nämnda lag förmäles, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

4 §.

Den, som, sedan visst högsta pris för vara blivit enligt 1 § fastställt, håller varan till salu för högre pris, så ock den, som, på förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, mot bättre vetande förnekar att han innehar vara, som i samma § sägs, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Böter, som ådömas enligt vad sålunda är stadgat, skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

5 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag, samt bestämma, huru vara, som enligt 3 § blivit av kronan inlöst, skall användas för det avsedda behovet.

Denna lag skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd torsdagen den 20 augusti 1914.

Närvarande:

Justitieråden THOMASSON,
SVEDELIUS,
Regeringsrådet THULIN,
Justitierådet friherre LEJONHUFVUD.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 augusti 1914, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmåler, inhämtas över upprättat förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av t. f. byråchefen för lagärenden, häradshövdingen Herman Falk.

Lagrådet yttrade:

Att under de säregna förhållanden, som framkallas i tider av krig eller krigsfara, de enskilda statsborgarna måste underkasta sig inskränkningar i den frihet beträffande den ekonomiska hushållningen, som eljest är gällande, är visserligen uppenbart. Inskränkningar få dock icke stadgas för andra fall, än där ett oavvisligt behov av desamma visat sig vara för handen, och måste alltid användas med den allra största varsamhet.

Från angivna synpunkter lär icke något vara att erinra mot förslagens bestämmelser, att maximipriser kunna föreskrivas för de viktiga förnödenheter, som i förslaget avses, och att befintliga förråd av dessa förnödenheter kunna genom tvång göras tillgängliga för konsumtionen. Nämnade bestämmelser böra dock, såsom också i föredragande departementschefens yttrande framhållits, tillgripas endast i fall av verklig nödvändig-

het. Under en situation av ifrågavarande art kunna helt visst prisstegringar, som vid ett nyktert bedömande måste anses obefogade, icke undvikas. Ofta torde dock efter någon tid förhållandena av sig själva återgå till det normala. Statens ingripande synes icke böra äga rum, förrän sådan självreglering visar sig utebliva.

Mot de rörande maximiprisers fastställande givna detaljbestämmelser synas några erinringar böra göras.

Klart är, att Konungen icke bör äga att vid bestämmande av maximipris sätta detta lägre än som med hänsyn till förhållandena kan anses skäligt. Förslaget innehåller emellertid icke någon direkt begränsning av Konungens befogenhet därutinnan. Det synes lämpligt, att förslaget kompletteras med ett stadgande i sådant syfte.

Ett fastställande av visst högsta pris å en vara att gälla vid detaljhandel lärer stundom utan vidare medföra erforderlig prisreglering för grosshandeln. I andra fall åter torde det kunna visa sig nödvändigt att giva särskilda bestämmelser för handel av sistnämnda slag. Att vid prisbestämning omfattande hela landet eller större del därav behov av olika pris å en vara för olika orter kommer att göra sig gällande, synes likaledes sannolikt. Det torde dock kunna vara föremål för tvekan, huruvida avfattningen av 1 § medgiver Konungen frihet att meddela ur berörda synpunkter tillbörligt detaljerade prisbestämmelser. En jämkning av ordalagen i paragrafen för vinnande av större tydlighet i sådant hänseende synes fördens skull böra äga rum.

Föreskriften i andra stycket av 1 § att Konungens förordnande må meddelas att gälla för viss tid eller tillsvidare synes kunna giva anledning till den tolkning att, om förordnandet meddelats att gälla för viss tid, det skulle vara uteslutet att under den sålunda bestämda tiden göra ändring i de fastställda priserna. Detta torde icke vara åsyftat och skulle för övrigt icke vara lämpligt. Det kan svårligen vid förordnandets utfärdande överskådas, för vilken tid den därigenom gjorda regleringen rättvisligen bör vara verksam. De på frågans bedömande inverkan förhållandena äro oftast underkastade en snabb och oberäknelig växling, som kan medföra behov av prisets höjande eller sänkande eller ock betinga förordnandets upphävande. Varje sålunda erforderlig åtgärd måste uppenbarligen ofördröjligen vidtagas. Lagrådet hemställer förty, att bestämmelsen om viss giltighetstid, som säkerligen icke någonsin kan ifrågakomma att tillämpas, måtte utgå.

Ett spørsmål, som visserligen icke torde äga någon större praktisk betydelse, är huru en bestämmelse om visst maximipris för en vara skulle

tillämpas, därest sådan vara utmätts och skall exekutivt försäljas. Skulle maximipris gälla även vid dylik försäljning, synas hart när oöverkomliga svårigheter kunna uppstå. Man torde fördenskull knappast kunna umbära ett stadgande, som inskränker bestämmelsen om maximipris till frivillig försäljning.

Det synes vidare föreligga en tvekan, som borde undanröjas, huru vid en tillämpning av 2 § bör förfaras, då varan innehaves av annan än den, som är ägare till densamma, exempelvis av en panthavare. Ägaren kan vara villig att sälja till maximipriset men disponerar ju icke varan till försäljning; panthavarens vägran kan givetvis icke ensamt för sig utgöra skäl för myndighetens ingripande, enär panthavaren icke har någon rätt att sälja.

Att de åtgärder, som det enligt 2 § ankommer på Konungens befallningshavande att vidtaga, ej böra få hindras eller uppehållas genom besvär's anförande synes uppenbart. Till undvikande av all tvekan torde uttrycklig bestämmelse i detta hänseende böra givas.

Mot den i 3 § i förslaget upptagna inlösningsrätt möta enligt lagrådets tanke så stora betänkligheter, att lagrådet icke kan tillstyrka dess genomförande. Principiellt sett synes ett ingrepp i den enskildes förhållanden av den omfattning, som bestämmelsen i fråga innebär, icke böra vara medgivet, med mindre på förhand äro fastslagna de speciella ändamål, för vilka ingripandet må ske, och dessa otvetydigt finnas vara av den vikt, att den enskildes rätt måste helt träda tillbaka. Praktiskt taget synes det föreligga oöverkomliga svårigheter att tillämpa bestämmelsen på ett tillfredsställande sätt och under garanti för att de enskildes uppoffringar motsvaras av gemensamt gagn. Något behov av den ifrågasatta vidsträckt inlösningsrätten för tillgodoseende av de intressen, som synas avsedda, torde, även om det vore möjligt att genomföra anordningen på ett ändamålsenligt sätt, knappast vara för handen. För anskaffande av de för krigsmakten nödiga förråd äro stadganden upptagna i den s. k. rekvisitionslagen. Skulle dessa icke vara för sitt avsedda ändamål till fyllest, lär erfordrerlig utvidgning böra göras i nämnda lag. De allmänna inrättningar såsom järnvägar, sjukhus o. d., för vilkas verksamhet ifrågakomna förnödenheter erfordras, torde kunna förutsättas hava i vida högre mån än enskilda på förhand tillförsäkrat sig om tillgång på sådana, och genom maximiprisers fastställande och framskaffande tvångsvis av befintliga förråd öppnas utväg för dem att fylla sina behov i görligaste mån. Genom sistberörda anordning torde ock vara gjort för de enskilda vad göras kan till undanröjande av möjligen befintliga missförhållanden. Är verkligt nödläge för handen, exempelvis inom en av fienden innesluten stad, måste visserligen

de enskilda underkasta sig sådana inskränkningar i sin rätt, som här avses, men deras uppoffringar komma säkerligen att sträcka sig vida längre och de nödiga åtgärderna kunna näppeligen ske i den nu ifrågasatta ordning.

Skulle emellertid lösningsrätten ifråga anses böra kvarstå, torde i varje fall från densamma böra undantagas sådana smärre förråd, som för den enskilde innehavaren själv eller hans hushåll prövas oundgängligen erforderliga. Ett motsatt förfarande skulle, oavsett de därmed förenade praktiska olägenheterna, innebära alltför stor stränghet, som icke har sin motsvarighet i rekvisitionslagen. Vidare synas de föreslagna stadgandena om lösens bestämmande icke kunna vinna godkännande. Enligt förslaget skulle, om man bortser från de fall, då maximipris för varan fastställts, lösen utgå efter de grunder, som i rekvisitionslagen äro stadgade i fråga om betalning för utgjorda rekvisitioner. Detta innebär, att lösensbeloppet skulle utgå i vissa fall efter markegångstaxa och i andra fall efter särskild för krigsskådeplats upprättad taxa samt, där dessa taxor icke upptaga pris på varan, efter gångbart pris enligt bestämmande av den i rekvisitionslagen omförmälda kommissionen. Vid en inlösen av varor under de förhållanden och i den omfattning, varom här är fråga, skulle en tillämpning av dessa taxor uppenbarligen i många fall medföra orättvisa resultat. Lämpligast torde vara att stadga, att de inlösta varorna skola ersättas med fulla värdet och att detta bestämes av kommissionen. För den händelse tillämpning av maximipris eller i fastställda taxor upptagna pris bibehålles, synes obehövt att, såsom i förslaget skett, i motsats till vad i rekvisitionslagen stadgas, låta kommissionen i första hand taga befattning med lösens bestämmande i de fall, då sådana pris skola gälla.

Saluhållande av vara till högre pris än det av Konungen fastställda torde icke böra anses straffbart med mindre säljaren ägde kännedom om Konungens förordnande. En ändring i 4 § i sådant syfte torde förden skull böra vidtagas. Men även bestämmelsen i samma paragraf, i vad den hänför sig till stadgandet i 2 §, torde böra undergå jämkning. Det lär icke vara nog att föreskriva straff för ett mot bättre vetande framställt förnekande om innehav av vara av det avsedda slaget; straffbarhet bör anses föreligga i varje fall, då någon genom oriktig uppgift eller annorledes söker vilseleda den frågande myndigheten beträffande innehavet av dylik vara eller dess myckenhet. Däremot torde böra uttryckligen angivas, att vetskap om Konungens förordnande rörande maximipris utgör en förutsättning för straffbarhetens inträdande. Skulle lagrådets ovan gjorda

hemställan om uteslutande ur förslaget av 3 § icke vinna beaktande och förty straffbestämmelsen böra komma att avse jämväl de förhållanden, som omförmälas i sistnämnda paragraf, äger vad lagrådet nu anfört motsvarande giltighet beträdande en med hänsyn till stadgandet i 3 § begången förseelse.

In fidem
Erik Ölander.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
onsdagen den 26 augusti 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde, efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet och chefen för finansdepartementet, lagrådets den 20 innevarande augusti avgivna utlåtande över det till lagrådet remitterade förslaget till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen följande:

»I fråga om behovet av sådan inlösningsrätt, som enligt 3 § i det remitterade förslaget skulle tillförsäkras kronan, hava i viss mån ändrade förhållanden inträtt, sedan jag inför Eders Kungl. Maj:t föredrog berörda förslag. Det lär nu finnas utsikt till att medelst införsel från utlandet tillgången å vissa varor, som företrädesvis avsågos med bestämmelserna i sagda §, skall kunna väsentligt ökas, samt att såväl härigenom som genom andra åtgärder faran för brist å dylika varor skall kunna tillsvidare undanröjas eller åtminstone i hög grad förminskas. Med hänsyn härtill torde knappast finnas tillräckliga skäl att vidhålla förslaget i denna del.

Då jag av nämnda anledning finner mig böra hemställa, att 3 § må utgå ur förslaget, synes något yttrande över de grunder, på vilka lagrådet avstyrkt bestämmelserna i samma §, icke erfordras från min sida.

De av lagrådet ifrågasatta förändringarna i förslaget övriga §§ synas mig i huvudsak vara lämpliga, och jag har därför låtit dessa §§ delvis omarbetas i anledning av vad lagrådet anförde. Härjämte har det, med hänsyn till inskränkningen av förslaget omfattning, ansetts lämpligt att ändra förslaget rubrik. Även har förslaget underkastats några redaktionella jämkningar.

De vidtagna förändringarna torde i allmänhet icke erfordra någon förklaring utöver vad jag nu yttrat och lagrådet anförde. Dock anser jag mig böra nämna, att då enligt 2 § av det omarbetade förslaget för vara, som innehaves med panträtt eller retentionsrätt, föreskrives motsvarande tillämpning av de allmänna bestämmelserna i samma §, detta givetvis innebär, att sådan vara skall kunna, utan någon föregående vägran att sälja densamma till maximipris, säljas genom Konungens befallningshavadens försorg, så snart förutsättningar för sådan åtgärd i övrigt föreligga.

Föredragande departementschefen uppläste härefter det efter sålunda angivna grunder omarbetade förslaget och hemställde, att detsamma måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna hemställan, som biträdades av statsrådets övriga ledamöter, täcktes Hans Maj:ts Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Israel Myrberg.